

КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ФАХОВОЇ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

Беляєва О.М.

Розглянуто проблему навчання фахової іншомовної лексики і формування лексичних навичок. Приділено увагу критеріям якості навичок. Описано етапи навчання фахової іншомовної лексики із застосуванням когнітивних стратегій.

***Ключові слова:* фахова іншомовна лексика, лексичні навички, когнітивні стратегії.**

Ефективність навчання фахової іншомовної лексики (ФІЛ) і формування лексичних навичок була, є і буде залишатися одним із актуальних методичних завдань, оскільки на будь-якому (початковому, основному, просунутому) етапі навчання іноземної мови в немовному навчальному закладі й у медичному зокрема фахова лексика розглядається як методична домінанта. Вимога вдосконалення іншомовної підготовки медичних кадрів зумовлює пошук нових стратегій навчання ФІЛ і визначає актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз численних праць, присвячених проблемі нашого дослідження, засвідчив, що в сучасних умовах широку перспективу мають когнітивні стратегії навчання ФІЛ [1]. Когнітивними стратегіями вслід за В. Борщовецькою називаємо врахування певних закономірностей процесів повторення, застосування мнемонічних прийомів запам'ятовування ФІЛ, а також розробки комплексу вправ, в основу якого покладені мнемонічні прийоми її запам'ятовування [2]. Слід погодитися з дослідницею, що методична доцільність когнітивного підходу полягає в організації активної мовленнєво-мисленнєвої діяльності студентів у процесі навчання ФІЛ.

Логіка дослідження вимагає уточнення поняття «лексична навичка» (ЛН). Це поняття означає поєднання автоматизованої дії селекції лексичної одиниці, адекватної задуму і відповідної нормам сполучення з іншими

одинами в продуктивному мовленні й автоматизованого сприйняття й асоціювання зі значенням у рецептивному [2; 3; 5; 6; 9]. Лексичні навички поділяють на продуктивні та рецептивні.

Продуктивна ЛН передбачає оволодіння низкою таких операцій: переведення лексичної одиниці з довготривалої пам'яті в оперативну ("виклик" слова); сполучення з попередньою / наступною лексичними одиницями; визначення відповідності вибору й сполучення ситуативних одиниць, самостійне використання в усній і писемній формах спілкування [5; 8; 9].

Формування продуктивної ЛН відбувається на основі лексичних знань, які охоплюють: а) фонетичні знання, що забезпечують розвиток вимовних навичок на основі слухо-моторних образів лексичних одиниць; б) граматичні знання, необхідні для формування словоформи; в) знання семантики нових лексичних одиниць, необхідних для утворення осмислених словосполучень; г) знання, пов'язані з правилами сполучуваності слів; д) знання графіки й орфографії для написання слів та їх розпізнавання в тексті на основі зорових і графічних образів слів [8, с. 164].

Рецептивна (пасивна) ЛН представлена іншим набором операцій, а саме: сприйняття при читанні (розпізнавання й розуміння лексичних одиниць як за певними графічними опорами, так і на основі синтаксичної форми) й аудіюванні (вичленування з мовленнєвого ланцюжка), синхронне співвіднесення (інтеграція) зі значенням у ході формування змісту [4, с. 288; 6, с. 24—25; 8, с. 165].

Основними критеріями якості мовленнєвих навичок, у тому числі й лексичних, визнають такі: автоматизованість (швидкість дії, її цілісність, послаблення напруженості, цілісність і плавність, готовність до включення до мовленнєвої діяльності); стійкість, тобто сталість до негативного впливу з боку інших автоматизованих дій; гнучкість (здатність включатися в нових ситуаціях і функціонувати на новому мовленнєвому матеріалі), узагальненість; свідомість (самоконтроль у випадку, якщо допущено

помилки або виникли утруднення), автоматичність (спрямування уваги на зміст, мету висловлювання, а не на форму) [2; 6; 7].

У сучасній лінгводидактиці усталилася думка щодо такої послідовності формування мовленнєвих умінь і навичок: знання → первинне вміння → навичка → вторинне вміння. Первинні вміння — це спосіб дії, який свідомо застосовується на основі здобутих знань про дію. Вторинні вміння — це вміння виконувати комплексні мовленнєві дії, що в основі своїй мають навички — вміння читати, писати, самостійно будувати висловлювання в різних мовленнєвих ситуаціях.

З-поміж поширених методик навчання ІФЛ і формування лексичних навичок, на наш погляд, найбільш перспективною є методика, запропонована В. Борщовецькою [2]. Цінність цієї методики в тому, що на кожному з етапів навчання ІФЛ застосовуються когнітивні стратегії. Так, на першому етапі — семантизації і первинного закріплення — доцільно використовувати такі мнемонічні прийоми: парні асоціації, словесні сім'ї, категоризація, «слова-вішалки», групування за формальними ознаками, прийом «лосі», використання попереднього досвіду студентів, ключові слова. За допомогою цих прийомів відбувається повідомлення знань про нові лексичні одиниці й закріплення в пам'яті студентів слухомовленнєвих і семантичних образів шляхом формування первинних лексичних умінь слововживання. На другому етапі — формування навички — необхідно застосовувати прийоми, які забезпечують утримання лексичних одиниць у пам'яті: використання попереднього досвіду студентів, а також запам'ятовування з опорою на «глибину мислення». На третьому етапі — вдосконалення навички — ефективні прийоми парних асоціацій і семантичного мапування *ibid*.

Особливість розглянутої методики в тому, що в кожному з етапів — семантизації і первинного закріплення, формування навички, вдосконалення навички — наявний підетап повторення. Доцільність включення цього етапу очевидна з огляду на те, що забування — це невід'ємний процес як діяльності пам'яті, так і навчальної діяльності.

Для методики навчання ІФЛ неабиякого значення набуває той факт, що більшість забувань припадає на лексичні одиниці, які були засвоєні рецептивно, тоді як продуктивно засвоєні лексичні одиниці підлягають забуванню значно менше. Забування також відбувається тоді, коли лексична одиниця засвоєна продуктивно, але студент значний проміжок часу не користується мовою. Урахування цього факту зумовлює необхідність чіткого дотримання принципу багаторазового повторення при створенні вправ і навчальних завдань з іноземної мови.

На нашу думку, матеріали, викладені в статті, не лише дозволять розширити методичний інвентар викладача іноземної мови (іноземної мови за професійним спрямуванням) і урізноманітнити прийоми навчання лексики майбутніх лікарів, а й можуть слугувати поштовхом для розробки комплексу вправ, у основу якого покладені мнемонічні прийоми запам'ятовування іншомовної медичної лексики й експериментальної перевірки ефективності когнітивних стратегій навчання фахової іншомовної лексики.

Список використаної літератури

1. Беляєва О.М. Ефективні мнемонічні прийоми навчання іншомовної лексики / О.М. Беляєва // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2012. – № 6. – Ч. 2. – С. 17 – 23.
2. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Борщовецька Валентина Дмитрівна. — К., 2004. — 208 с.
3. Бухбиндер В. А. Основы обучения лексике в средней школе (на материале немецкого языка) : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика преподавания” / В. А. Бухбиндер. — М., 1972. — 35 с.
4. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособ. [для студ. лингв. ун-тов и фак-в ин. яз. высш. пед. учебн. завед.] / Наталья Дмитриевна Гальскова, Надежда Ивановна Гез. — [5-е изд., стер.]. — М. : Издательский

- центр “Академия”, 2008. — 336 с.
5. Коростелов В. С. Пути совершенствования лексических навыков говорения / В. С. Коростелов // Иностранные языки в школе. — 1986. — № 1. — С. 39 — 44.
 6. Кричевская К. С. К вопросу о содержании лексических правил в обучении иностранному языку / К. С. Кричевская // Иностранные языки в школе. — 1998. — № 4. — С. 23 — 29, окончание С. 32.
 7. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : [навч. посіб.] / Софія Юріївна Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2008. — 258 с.
 8. Основы методики преподавания иностранных языков ; под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штраусса. — К. : Изд-во при КГУ ИО “Вища школа”, Лейпциг : Энциклопедия, 1986. — 335 с.
 9. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь : более 2000 единиц / Анатолий Николаевич Щукин. — М. : АСТ•Астрель•Хранитель, 2007. — 747 с.